

فرآیند جامعه‌پذیری سیاسی سال سوم دبیرستان بعد از پیروزی انقلاب اسلامی در استان کرمانشاه

بهرام منتظری

استادیار و عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد شهرضا

مقدمه

جامعه‌پذیری روندی است که فرد را برای زندگی گروهی آماده می‌کند و نقش اساسی در شکل‌گیری رفتارهای فردی دارد.

جامعه‌پذیری سیاسی فرایند مستمر یادگیری است که به موجب آن افراد ضمن آشنا شدن با نظام سیاسی از طریق کسب اطلاعات و تجربیات به وظایف، خصوصاً وظایف سیاسی، حقوق و نقش‌های خویش در جامعه پی می‌برند.

در این فرآیند ارزش‌ها، ایستادها، نهادها، اعتقادات و آداب و رسوم از جمله مسائل سیاسی از نسلی به نسل دیگر انتقال می‌یابد و امکان دارد در جریان این انتقال تغییرات و یا تعدیل‌هایی نیز صورت پذیرد.

عوامل و کارگزاران جامعه‌پذیری سیاسی را می‌توان حدود ۱۵ عامل دانست و در یک تقسیم‌بندی به‌طور کلی می‌توان آنها را به عوامل اولیه و ثانویه تقسیم کرد:

عوامل و کارگزاران اولیه: نهاد خانواده گروه همسالان (همسن)

عوامل و کارگزاران ثانویه: مدرسه و نهادهای آموزشی، وسایل ارتباط جمعی و ...

در این مقاله عامل مدرسه و نهادهای آموزشی که مهم‌ترین عامل ثانویه در جامعه‌پذیری سیاسی دانش‌آموزان است مورد کند و کاو قرار گرفته شده است و با روش تحقیق کتابخانه‌ای به تبیین مفاهیم نظری و با استفاده از روش‌های پیمایش و طرح پرسشنامه و مصاحبه به بررسی فرایند جامعه‌پذیری سیاسی سال سوم دبیرستان بعد از پیروزی انقلاب اسلامی در استان کرمانشاه پرداخته شده همچنین درک رابطه بین متغیرهای مورد نظر با احتساب درجه (d f = 1) درصد اطمینان ۹۹/۹۹۵ (d = 0/005) مورد مذاقه قرار گرفته است.

در این مقاله طی جمع‌بندی مقایسه‌ای بیان شده بدین صورت که کتب درسی بیشترین نقش را در آگاهی سیاسی و لزوم پرداختن به مشارکت سیاسی و در واقع جامعه‌پذیری سیاسی به دانش‌آموزان سال سوم دبیرستان در استان کرمانشاه داشته است به ترتیب اثرگذاری عوامل دیگر مانند امور تربیتی، انجمن اسلامی، مدیران و دبیران بر این مهم نیز مورد بررسی قرار می‌گیرد. سؤال اصلی در این مقاله عبارت است از:

فرایند جامعه‌پذیری سیاسی سال سوم دبیرستان بعد از پیروزی انقلاب اسلامی در استان کرمانشاه چیست؟

مفاهیم تحقیق

جامعه‌پذیری سیاسی: به موجب فرایند مستمر یادگیری است که افراد ضمن آشنا شدن با نظام سیاسی از طریق کسب اطلاعات و تجربیات به وظایف، خصوصاً وظایف سیاسی، حقوق و نقش‌های خویش در جامعه پی می‌برند. در این فرایند ارزش‌ها، ایستارها، نهادها، اعتقادات و آداب و رسوم از جمله مسائل سیاسی از نسلی به نسل دیگر انتقال می‌یابد و امکان دارد در جریان این انتقال تغییرات و یا تعدیل‌هایی نیز صورت پذیرد.^۱

مدیران و دبیران: افرادی هستند که حائز شرایط عمومی و اختصاصی براساس آئین‌نامه نحوه انتصاب مدیران و استخدام در آموزش و پرورش در مقطع متوسطه هستند.

انجمن اسلامی: در این تحقیق منظور، اتحادیه انجمن‌های اسلامی است که با هدف ایجاد وحدت و هماهنگی بین انجمن‌های اسلامی دانش‌آموزان و به منظور حراست از دستاوردهای انقلاب اسلامی و اجرای برنامه‌های آموزشی و آگاهی سیاسی بخشیدن به دانش‌آموزان بعد از انقلاب اسلامی تأسیس گردیده است.

امور تربیتی: منظور سازمانی است که زیرمجموعه معاونت پرورشی در وزارت آموزش و پرورش است که بعد از انقلاب اسلامی با هدف تحقق رهنمودهای رهبر انقلاب اسلامی مبنی بر احیای هویت پرورشی و ارزشی مدارس، اجرای سیاست‌های دولت جمهوری اسلامی ایران با آموزش سیاسی نوجوانان در قالب راهپیمایی‌ها، نشست‌های سیاسی و ... تداوم یافت.

کتاب درسی: منظور کتاب‌هایی است که توسط وزارت آموزش و پرورش به صورت متحدالشکل و موضوع مطالب جهت تعلیم و تربیت دانش‌آموزان ایرانی در هر سال تحصیلی چاپ و انتشار می‌یابد.

نقطه تمرکز مقاله حاضر به لحاظ محدوده زمانی دوران پس از انقلاب اسلامی (۱۳۵۷ تا ۱۳۷۸) و از لحاظ محدوده مکانی و جغرافیایی استان کرمانشاه است.

دیدگاه‌های نظری در خصوص جامعه‌پذیری

مفهوم جامعه‌پذیری یا اجتماعی شدن^۲ در قاموس علوم اجتماعی از قدمت زیادی برخوردار نیست. سابقه این اصطلاح به سال ۱۸۲۸ میلادی برمی‌گردد.^۳ گئورک زیمل در سال ۱۸۹۵ میلادی این واژه را در ایالات متحده آمریکا در تحقیقی به کار برد. در اواخر دهه ۱۹۳۰ میلادی این مفهوم مورد توجه بسیاری از مطالعات بین رشته‌ای قرار گرفت.

انسان‌شناسان، جامعه‌پذیری را به معنای فرهنگ‌پذیری تلقی می‌نمایند،^۴ از دیدگاه آنان، فرهنگ انسانی دارای ویژگی‌های خاص است که مهم‌ترین اینها عبارت است از: وحدت‌بخشی به ارزش‌های اجتماعی، تنظیم رفتار انسان‌ها و کنترل غرایز و تمیز دادن جوامع از یکدیگر.^۵

روانشناسان^۶ برای توصیف روند جامعه‌پذیری و اینکه افراد بشر چگونه گرایش‌ها و عقاید خاصی پیدا می‌کنند نظریه‌های گوناگونی ارائه داده‌اند از جمله برخی با تأکید بر ساختار شخصیت

فرد و با توجه بسیار بر دوران کودکی وی و تقسیم شخصیت و نهاد^۷، خود^۸، فراخود^۹، و بررسی هر یک، معتقدند که اگر رشد و تکامل این اجزا به صورت مناسبی صورت گیرد به فرد اجازه می‌دهد که رفتاری مناسب و باثبات داشته باشد.^{۱۰}

جامعه‌شناسان بر این باورند که جامعه‌پذیری روندی است که فرد را برای زندگی گروهی آماده می‌کند و نقش اساسی در شکل‌گیری رفتارهای فرد دارد.^{۱۱}

جامعه‌پذیری سیاسی

اصطلاح جامعه‌پذیری سیاسی^{۱۲} با انتشار کتاب هربرت هایمن در سال ۱۹۵۹ میلادی از لحاظ علمی رسمیت پیدا کرد. اندیشمندانی همچون افلاطون و ارسطو با عناوین دیگر به جامعه‌پذیری سیاسی پرداخته‌اند و اظهار داشته‌اند که ارزش‌های مطلوب سیاسی را باید در سنین اولیه به کودکان آموخت و در آنها نهادینه کرد.

گابریل آلموند در خصوص نظام‌های سیاسی معتقد است که تمام نظام‌های سیاسی برای ادامه حیات خود ناگزیرند در محیط فعالیت خود هشت عمل را انجام دهند: سود انباشت گروهی، سود انباشت همگانی، جامعه‌پذیری سیاسی، گزینش سیاسی، وضع قوانین، اجرای قوانین، قضاوت و ارتباطات سیاسی.^{۱۳}

مفهوم جامعه‌پذیری سیاسی

در اینجا به‌طور مختصر چند مفهوم رایج و علمی از جامعه‌پذیری سیاسی ارائه می‌گردد:

- جامعه‌پذیری سیاسی یادگیری تدریجی هنجارها، ایستارها و رفتارهای قابل قبول برای یک نظام سیاسی در حال تغییر است.^{۱۴}
- جامعه‌پذیری روندی است که به‌وسیله آن، فرهنگ‌های سیاسی شکل می‌گیرد، باقی می‌ماند و تغییر می‌کند.^{۱۵}

نگارنده مقاله بهترین و شاید کامل‌ترین تعریف مفهوم جامعه‌پذیری سیاسی را چنین می‌داند:

جامعه‌پذیری سیاسی فرآیند مستمر یادگیری است که به موجب آن افراد ضمن آشنا شدن با نظام سیاسی از طریق کسب اطلاعات و تجربیات به وظایف سیاسی، حقوق و نقش‌های خویش در جامعه پی می‌برند. در این فرآیند ارزش‌ها، ایستارها، نهادها، اعتقادات و آداب و رسوم، از جمله مسائل سیاسی از نسلی به نسل دیگر انتقال می‌یابد و امکان دارد در جریان این انتقال، تغییرات و یا تعدیل‌هایی نیز صورت پذیرد.^{۱۶}

عوامل کارگزاران جامعه‌پذیری سیاسی

عوامل و کارگزاران جامعه‌پذیری سیاسی را می‌توان ۱۵ عامل دانست که با توجه به درجه اهمیت هر کدام، آنها را به دو دسته عوامل اولیه و ثانویه تقسیم کرده‌اند:^{۱۷}

- عوامل و کارگزاران اولیه: نهاد خانواده، گروه همسالان (همسن)
- عوامل و کارگزاران اولیه: مدرسه و نهادهای آموزشی، وسایل ارتباط جمعی، احزاب سیاسی، محله و اجتماع، نهاد مذهبی، حرفه، طبقه و منزلت اجتماعی، اتحادیه‌ها و نهادهای صنعتی، محیط کار، حکومت، تماس مستقیم با ساختار حکومتی، گروه‌بندی‌های اجتماعی.^{۱۸}

با توجه به لزوم اختصار در این مقاله نگارنده بر آن است که تنها دو عامل اصلی از عوامل و کارگزاران اولیه و ثانویه یعنی نهاد خانواده و مدرسه و نهادهای آموزشی را توضیح دهد.

نهاد خانواده

پژوهشگران در میان روش‌های جامعه‌پذیری سیاسی که نهاد خانواده در آن موثر و کارگر است به مواردی همچون تقلید^{۱۹}، همانندسازی^{۲۰} و تلقین والدین^{۲۱} می‌پردازند.^{۲۲}

البته ثابت شده است که تعمیم احساس کودک یا والدین به روابط سیاسی تنها به دو جنبه از سیاسی شدن کودک مربوط می‌شود:

اول- میزان اعتمادی که آنها به رهبران سیاسی دارند: در این مرحله، کودک به والدین خویش به صورت موجودات آرمانی نگاه و تصور می‌کند که آنها همه چیز را می‌دانند و از هرگونه قدرتی برخوردارند. در مرحله بعد آرمانی کردن والدین کاهش می‌یابد و والدین جای خود را به رهبران

سیاسی می‌دهند. با رشد کودک، آرمانی کردن رهبران کمتر شده و حمایت از نهادهای سیاسی آغاز می‌شود.

دوم- احساس آنها در مورد میزان صلاحیت سیاسی خود: در این مورد نیز خانواده نقش به‌سزائی ایفا می‌کند. تحقیقات بیانگر این مطلبند که فرزندان که در تصمیمات خانواده مشارکت دارند احساس صلاحیت سیاسی بیشتری در خود می‌کنند.

مدرسه و نهادهای آموزشی

مدرسه، عامل یا کارگزاری است که رسماً از سوی جامعه موظف به جامعه‌پذیری یا اجتماعی کردن کودکان و نوجوانان در زمینه مهارت‌ها و ارزش‌های خاص است. اولین وظیفه مدارس عبارت است از جامعه‌پذیری کودکان و نوجوانان در زمینه مهارت‌های شناختی از قبیل خواندن یا حساب کردن و فراهم کردن معلومات درباره موضوعات گوناگون که ممکن است در خانواده فراهم نباشد، همچنین مدارس در هر جامعه‌ای ارزش‌ها را به‌طور دربست به کودک تلقین می‌نمایند. در سطحی خاص مدرسه، جامعه‌پذیری سیاسی را در خلال برنامه‌های پنهانی که در محتوای فعالیت‌های مدرسه نهفته است، انجام می‌دهد. بررسی‌ها نشان می‌دهد که بسیاری از جنبه‌های سطح تحصیل با هم رابطه سیاسی دارند، افراد تحصیل کرده مشارکت مستمر و بیشتری از خود نشان می‌دهند و بیش از دیگران به مسائل سیاسی توجه دارند و با تصمیم‌گیری‌های دسته‌جمعی بهتر و بیشتر خو گرفته‌اند.^{۳۳}

آموزش و پرورش استان کرمانشاه

جالب است اشاره شود که در سال ۱۳۷۷ش تنها هفت دبستان از سوی روشنفکران ایرانی و فرانسویان مقیم کرمانشاه تأسیس و دایر بود و تعداد کل دانش‌آموزان استان کرمانشاه در سال ۱۳۰۵ش به ۳۰۳۹ نفر می‌رسید که ۳۱ نفر از آنها در مقطع متوسطه (سال اول ۱۶ نفر، سال دوم ۸ نفر، سال سوم ۷ نفر) منحصراً در شهرستان کرمانشاه به تحصیل اشتغال داشتند.^{۳۴}

در سال تحصیلی ۲۰-۱۳۱۹ استان کرمانشاه دارای ۵ دبیرستان پسرانه و ۳ دبیرستان دخترانه در شهرستان کرمانشاه بود.^{۲۵}

در سال تحصیلی ۷۸-۱۳۵۸ یعنی بدو زمان تحقیق حاضر تعداد دبیرستان‌های دخترانه و پسرانه کرمانشاه ۶۷ باب بود که در سال تحصیلی ۶۸-۱۳۶۷ این تعداد به ۴۷۰۳۹ نفر و در سال تحصیلی ۷۸-۱۳۷۷ به تعداد ۱۲۲۹۶۶ نفر افزایش یافت.

روش پیمایشی تحقیق

روش تحقیق: پرسشنامه‌تدوین شده برای این تحقیق ۳۰ سؤال بسته چند گزینه‌ای بود که توسط آنها عملکرد مدیران، دبیران، انجمن‌های اسلامی، امور تربیتی و محتوای کتب درسی، میزان افزایش آگاهی سیاسی، تهییج افراد برای مشارکت سیاسی و در حقیقت جامعه‌پذیری سیاسی دانش‌آموزان سال سوم دبیرستان مورد سنجش قرار گرفت. در این تحقیق از تعداد ۳۸۴۸۶ دانش‌آموز دختر و پسر سال سوم دبیرستان در سطح استان، تعداد ۴۳۶۷ نفر حجم نمونه‌گیری تحقیق را تشکیل داده‌اند.^{۲۶} در این تحقیق به صورت تصادفی یعنی بهترین نوع نمونه‌گیری مورد نظر صاحبان اندیشه در روش تحقیق است.^{۲۷} فرمول آزمون این تحقیق کی دو (k2) از پرکاربردترین فرمول‌های آماری استنباطی جهت تبیین و درک رابطه بین دو متغیر است.^{۲۸} طبق جدول توضیح کی دو (k2) مقدار مورد نظر در این تحقیق ۷/۸۷۹ (با احتساب درجه آزادی یک (df=1) و درصد اطمینان ۹۹/۹۹۵، $\alpha=0.0005$) است. لازم به ذکر است که اگر مقادیر به دست آمده از آزمون از این مقدار کمتر باشد فرضیه تحقیق اثبات و گرنه رد می‌شود.^{۲۹}

جمع‌بندی داده‌های آماری

با توجه به اطلاعات استخراجی از پرسشنامه‌های توزیعی در حجم نمونه‌گیری و به کارگیری فرمول آزمون کی دو (k2) این نتایج حاصل گردید:

- مدیران و دبیران

دبیرستان‌ها در استان کرمانشاه از عملکرد موثر و مفیدی جهت آگاهی سیاسی بخشیدن و فراخواندن دانش‌آموزان سال سوم دبیرستان به مشارکت سیاسی و در واقع جامعه‌پذیری سیاسی آنان برخوردار نبوده و نقش مفیدی در این خصوص ایفا ننموده‌اند. البته دست و پنجه نرم کردن مدیران و دبیران با گرفتاری‌های مادی زندگی که ناشی از درآمد و حقوق ناچیز این زحمتکش نسبت به سطح درآمد دیگر مشاغل در جامعه است و حساس بودن منطقه از لحاظ هم‌مرزی با کشور عراق و وضعیت ژئوپولیتیکی استان و اختلاف مذاهب متعدد در آن را می‌توان از عواملی دانست که باعث می‌شود مقادیر به‌دست آمده از پرسشنامه نسبت به دیگر عوامل در مقایسه با جداول توزیع کی دو (k^2) پائین‌ترین مقدار را نشان دهند.

- انجمن اسلامی

به علت نبود دفتر نمایندگی در تمامی شهرستان‌های تابعه استان و مناطق کوچک شهری و روستائی و و بالاخص مناطق مرزی و سنی‌نشین و حتی تمام دبیرستان‌های سطح شهرستان کرمانشاه و به‌دلیل مشکلات فراوان ساختاری، مالی و اعتباری و عدم کمک مالی دولت و نبود کمک مردمی، انجمن اسلامی جایگاهی موثر در جامعه‌پذیری سیاسی دانش‌آموزان سال سوم دبیرستان ندارد و آن‌چنان‌که از اهداف و وظایف آن برمی‌آید نقش مهمی ایفا ننموده است.

- امور تربیتی

امور تربیتی قبل از انقلاب اسلامی هم وجود داشته اما، اکنون کامل‌تر شده و گسترش یافته است. این نهاد نسبت به عوامل قید شده در بالا از لحاظ حضور مربیان پرورشی در تمامی دبیرستان‌های استان و برگزاری همایش‌ها و نشست‌های سیاسی از درصد بالاتری از موفقیت در جامعه‌پذیری سیاسی دانش‌آموزان سال سوم دبیرستان نسبت به سایر عوامل ذکر شده است اما با این وجود مقدار به‌دست آمده از آزمون از مقدار شاخص جدول توزیع کی دو (k^2) کمتر است.

- کتب درسی

بعد از انقلاب اسلامی دچار تحول اساسی نشده و محتوای آن چنان‌که شایسته و بایسته کتب درسی انقلاب اسلامی باشد نگردیده است و توقع بیشتری از مسئولان و مؤلفان دست‌اندرکار این کتب می‌رود که جامعه‌پذیری سیاسی را در محتوای دروس جای دهند و بدین وسیله آگاهی سیاسی بیشتری به افراد ببخشند و میزان مشارکت سیاسی طبق مقادیر به‌دست آمده از پرسشنامه و فرمول آزمون کی دو (k2) بیشتر از عوامل قید شده در بالا است، با این وجود این مقدار از مقدار شاخص مورد نظر جدول کی دو (k2) کمتر است.

در یک جمع‌بندی مقایسه‌ای می‌توان بیان داشت که کتب درسی بیشترین نقش را در افزایش آگاهی سیاسی و لزوم پرداختن به مشارکت سیاسی و در واقع جامعه‌پذیری سیاسی در دانش‌آموزان سال سوم دبیرستان استان کرمانشاه داشته و سپس به‌ترتیب عوامل دیگر یعنی امور تربیتی، انجمن اسلامی، مدیران و دبیران تأثیر خود را می‌گذارند. مقادیر به‌دست آمده از آزمون کی دو (k2): کتب درسی سال سوم ۲/۲۲، امور تربیتی ۲/۱۶، انجمن اسلامی ۱/۶۱، مدیران ۱/۵۱، دبیران ۰/۰۰۱۷.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

با توجه به لزوم آموزش جامعه‌پذیری سیاسی از سوی دولتمردان به‌خاطر حفظ، بقا و ثبات حکومت، با این تحقیق به‌عمل آمده معلوم شد که در استان کرمانشاه به این مهم بعد از انقلاب اسلامی چندان که شایسته و بایسته این انقلاب است پرداخته نشده است و آمار و ارقام بر این ادعا گواهی می‌دهند که نهادها و سازمان‌هایی که علت غایی تأسیس آنها همین امر است دچار سردرگمی و درگیر شدن در بوروکراسی، میراث بجا مانده از طاغوت، شده‌اند.

جاری بودن روح استبداد در دوران ستمشاهی و بجا ماندن آن در کالبد نظام اداری کنونی، عدم توجه به شایسته‌سالاری، تمرکزگرایی شدید موجود در تصمیم‌گیری‌ها و مدیریت‌ها و مدیر محور بودن نظام آموزشی و عدم توجه به مدرسه محوری و شاگرد محوری، کمبودها و نارسائی‌های مادی شدید شایع در میان قشر معلمان مدارس و ناامنی شغلی برای کسانی که به

آگاهی سیاسی دادن به دانش‌آموزان می‌پردازند و ... از جمله علل ناکارآمدی عملکرد مدیران و دبیران و انجمن اسلامی و امور تربیتی و محتوای کتب درسی در جامعه‌پذیری سیاسی دانش‌آموزان سال سوم دبیرستان بعد از انقلاب اسلامی در استان کرمانشاه است.

پیشنهاد می‌گردد که عناصر اولیه جامعه مدنی یعنی افزایش آگاهی و جامعه‌پذیر نمودن اقشار مختلف یک جامعه به مردم آموزش داده شود و کمبودها و سطح پایین ارتباطات و کمک‌های فرهنگی و ارشادی نهادها و سازمان‌هایی که عهده‌دار کار فرهنگی و موظف به جامعه‌پذیری سیاسی دانش‌آموزان هستند همچون امور تربیتی و انجمن اسلامی به‌طور جدی مورد توجه قرار گیرد، تغییر کلی و بنیادی سیستم مدیریتی در نظام آموزش و پرورش مورد توجه دولتمردان قرار گیرد، پایان‌نامه‌های دانشجویان به پژوهش‌های کاربردی، میدانی و تحقیقی در مسائل ایران اسلامی سوق داده شود.

پی‌نوشت‌ها

۱. قوام، عبدالعلی، *درآمدی بر جامعه‌پذیری سیاسی*، مجله‌نامه علوم اجتماعی، دانشگاه تهران، شماره یک زمستان ۱۳۶۹، ص ۲۲۹؛ نیز نک: عبدالعلی قوام، *توسعه سیاسی و تحول اداری*، تهران، قومس، ۱۳۷۱.
2. Socialization.
۳. فرهنگ انگلیسی آکسفورد.
4. Socialization as encultuation.
۵. روح‌الامینی، محمد، *زمینه فرهنگ‌شناسی*، تهران، عطار، ۱۳۶۷، ص ۲۶-۱۶.
6. Psychologists.
7. Id.
8. Ego.
9. Superego.
۱۰. نیک‌گهر، عبدالحسین، *مبانی جامعه‌شناسی*، تهران، انتشارات راین، ۱۳۶۹، ص ۴۰.
۱۱. پالمر، مونتگی و همکاران، *نگرشی جدید به علم سیاست*، ترجمه منوچهر شجاعی، تهران، دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی، ۱۳۷۷، ص ۵۱ تا ۵۲.
12. Political Socialization.
۱۳. آلموند، گابریل، *چارچوبی نظری برای بررسی سیاست تطبیقی*، ترجمه علیرضا طیب، تهران، مرکز آموزش مدیریت دولتی، ۱۳۷۷، ص ۵۷.
۱۴. کمالی، علی‌اکبر، *بررسی مفهوم جامعه‌پذیری*، تهران، انتشارات سازمان تبلیغات اسلامی، ۱۳۷۴، ص ۳۷.
15. Robert, Sigel, *Assumption about the learning of political value*, in the annual of the american academy of political and social science, vol. 36, sep. 1965, p. i.

16. Gabril, Almand and Bingham, Powell, *comparative politics system process and policy*, little brown and company baston, 1978, p. 79.

۱۷. قوام، عبدالعلی، همان، ص ۲۳۰.

۱۸. بگز، پترل و توماس لوکمان، *ساخت اجتماعی واقعیت*، ترجمه فریبرز مجیدی، تهران، شرکت انتشارات علمی فرهنگی، ۱۳۷۵، ص ۱۷۷.

19. Imitation.

20. Identification.

21. Parents.

22. Margarret J. Lundberg, *The incomplete adult*, greenwood Press USA, 1975, p. 60-61.

۲۳. مهرداد، هرمز، *جامعه‌پذیری سیاسی*، تهران، پازنگ، ۱۳۷۶، ص ۱۶ تا ۱۶۶.

۲۴. منتظری، بهرام، فرآیند جامعه‌پذیری سیاسی سال سوم دبیرستان بعد از پیروزی انقلاب اسلامی در استان کرمانشاه، رساله دکتری، دانشگاه آزاد اسلامی، ۱۳۷۹، ص ۲۹ تا ۵۸.

۲۵. سلطانی، سید عبدالحسن‌خان، *سالنامه اداره معارف کرمانشاهی*، راپورت ۱۳۰۵، کرمانشاه، مطبوعه شرکت سعادت، ۱۳۰۵، ضمیمه کتاب.

۲۶. سالنامه دبیرستان رازی سال تحصیلی ۴۶-۱۳۴۵، کرمانشاه، آموزش و پرورش استان کرمانشاهان، ۱۳۴۵.

۲۷. جهت اطلاع از تعداد و حجم نمونه‌گیری به جدول موجود کتاب تارو یامان مراجعه شود:

Yamane ,T. *Elemetary Sampling Theory*. Orentice-Hall, Englewoal cliff, 1967.

۲۸. داوس، دی. ای.، *پیمایش در تحقیقات اجتماعی*، ترجمه هوشنگ نائی، تهران، نشر نی، ۱۳۷۶.

۲۹. ترزیبکر، ال، *نحوه انجام تحقیقات اجتماعی*، ترجمه هوشنگ نائی، تهران، روش، ۱۳۷۷، ص ۴۹۶.

فرمول کی دو (k2):

۲ (داده‌های مورد نظر- داده‌های آماری مشهود)

داده‌های مورد نظر

۳۰. این عدد مربوط به انجمن اسلامی شهرستان‌هایی است که در دفتر انجمن اسلامی دایر است.